

En ny lav på spåret

Nicklas Gustavsson Kapellgatan 5A 813 35 Hofors letharia@spray.se

Under forskningsresan 2010 i Dalarna, Fjällberget Leksand, stötte jag för andra gången på små apothecieliknande skarpt röda prickar på talltorrakor *Pinus sylvestris*. Första gången var på Hornslandet med SNF:s skogsgrupp då Anders Delin gjorde mig uppmärksam på denna art (Delin 2007). Han berättade då att han stött på den tidigare, men att varken han eller konsulterad expert lyckats artbestämma den. Jag visade Anders fyndet i Dalarna och han ventilerade sin frustration över att inte fått något namn på den trots att flera svampspecialister konsulterats. Ett uttalande var att det var ett konidiestadium av en svamp och obe-stämbart.

Som så många förväntat svårbestämda kollekt blev den liggande ett tag, men då en höstkväll lämnade en ledig stund satte jag rakbladet i pricken för att mikroskopera den. Jag förväntade mig att hitta konidier, men såg mest en svårtolkad hyfmatta. Däremot fanns där ett fåtal sporsäckar med sporer i! Säckarna var brett klubbformiga med stor tholus och sporererna tvåcelliga och asymmetriska med en trubbig och en spetsig ände. Det är typiskt för *Arthonia*, men det finns ingen känd svensk art som ser ut så här. Bilder mejlades till Göran Thor som har ett internationellt perspektiv på ordningen Arthoniales. Han delar bedömningen om släktskapet, men känner inte till någon art som ser ut så här. Därmed tyder det mesta på att det handlar om en obeskriven art. I november återfann Anders och jag arten i Österbergsmurens naturreservat, Ovansjö Gästrikland, tolv år efter att Anders såg den där för första gången. En färsk kollekt skickades till Göran för DNA-sekvensering som kan ge tydligare svar om släktskapet.

Prickarna är upp till 0,5 mm stora, sittandes med smal bas direkt på veden. De större fruktkropparna är oftast något långsträckta i substratets fiberriktning. Färgen är mycket vackert röd till scharlakansröd och täcker hela den matta fruktkroppens ovanyta. Pigmentet reagerar starkt K+ violett och en gissning jag har är att det kan röra sig om "chiodectonic acid". Den lavsyran finns i andra arter i familjen Arthoniaceae och kan fungera som sol-skyddsfaktor för att klara exponerade växtplatser (Edwards et al. 2005). Bålen är till synes insänkt men på vedytan kan mycket små svarta korn ses som verkar vara alger inkapslade i mörka hyfer. Om det stämmer så är det alltså en lav och inte en olicheniserad svamp.

De hittills kända lokalerna pekar på att den har en mycket specifik ekologisk nisch. Den växer på hård naken ved på mycket gamla talltorrakor eller högstubbar i exponerade lägen. Med tanke på återfyndet vid Österbergsmuren, artens substratval och att den bara har hittats på enstaka torrakor på sina fyndplatser så är den troligen svårspredd och kontinuitetskrävande. Ekologin är mycket lik varglavens *Letharia vulpina* och på tre av de fyra kända lokalerna finns det också varglav. Det är risk att den är minst lika hotad. Arten har en del gemensamma karaktärer med lavarna i släktet *Coniarthonia*, som bara är kända från tropiska länder. Säker placering i släkte får dock vänta till DNA-sekvenseringen är klar.

Jenny Andersson, Falun, har hittat den på ytterligare en plats i Dalarna, Avelberget Svärdsjö, och jag känner därmed till fyra säkra lokaler i Gästrikland, Hälsingland och Dalarna. Naturligtvis finns den på fler lokaler men det skulle förvåna mig mycket om det visar sig vara en vanlig art. Har du hittat den någon gång? Rapportera fynd till mig, gärna med ett litet belägg! Kanske något att eftersöka på vinterns skidtur?

Delin, A. 2007: Exkursion till gammeltallarna på Hornslandet 17 mars 2007. VÄX 2/07.

Edwards, H. G. M., Oliveira, L. F. C. & Seaward M. R. D. 2005: FT-Raman spectroscopy of the Christmas wreath lichen, *Cryptothecia rubrocincta*. *The Lichenologist* 37(2): 181-189.